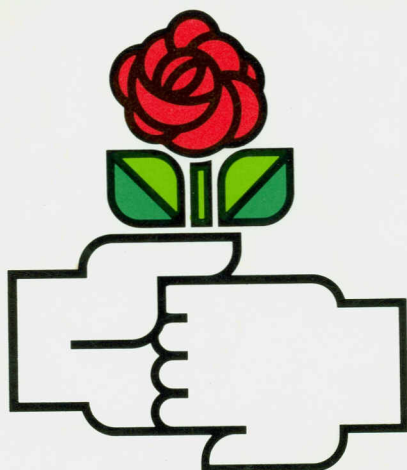

**'n rechtvaardige
samenleving
in een schoner Europa**

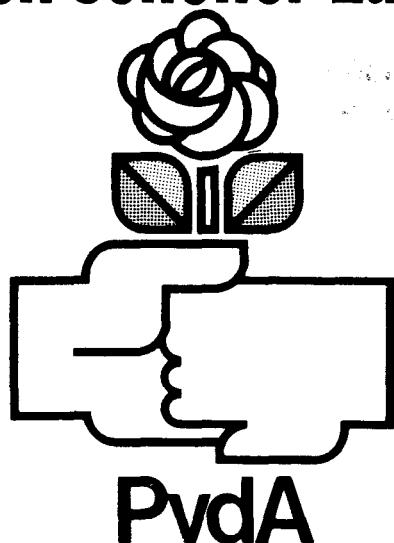
PvdA

**Europees
verkiezingsprogramma**

PvdA

1989 - 1994

**'n rechtvaardige
samenleving
in een schoner Europa**

**Europees
verkiezingsprogramma**

PvdA

1989 - 1994

Bestelnummer: 333

Prijs: f5,75

INHOUD	pag.
HET EUROPA VAN DE PvdA	
Inleiding	5
HOOFDSTUK I	
I.1 EEN DEMOCRATISCH EN MENSELIJK EUROPA	8
I.2 EEN ECONOMISCH EN SOCIAAL RECHTVAARDIG EUROPA	10
I.3 EEN SCHOON EN OOK IN DE TOEKOMST LEEFBAAR EUROPA	13
I.4 EEN VEILIG EUROPA IN EEN VEILIGER EN RECHTVAARDIGER WERELD	16
I.5 DE MIDDELEN VAN DE GEMEENSCHAP	19
HOOFDSTUK II	
Inleiding	21
II.2 EEN DEMOCRATISCH EN MENSELIJK EUROPA	
<i>II.1.1 Democratisering</i>	21
<i>II.1.2 Het Europa van de burger</i>	22
II.2 EEN ECONOMISCH STERK EN SOCIAAL RECHTVAARDIG EUROPA	
<i>II.2.1 Economisch beleid</i>	26
<i>II.2.2 Bestrijding werkloosheid</i>	27
<i>II.2.3 Sociaal Beleid</i>	28
<i>II.2.4 Financieel-monetair beleid</i>	29
<i>II.2.5 Verkeer en vervoer</i>	30
<i>II.2.6 Landbouw</i>	31
<i>II.2.7 Milieu en welzijn dieren</i>	33
<i>II.2.8 Bosbouw</i>	33
<i>II.2.9 Visserij</i>	34
II.3 EEN SCHOON EN OOK IN DE TOEKOMST LEEFBAAR EUROPA	
<i>II.3.1 Milieubeleid</i>	34
<i>II.3.2 Natuurbescherming</i>	36
<i>II.3.3 Energiebeleid</i>	37

II.4	EEN VEILIG EUROPA IN EEN VEILIGER EN RECHTVAARDIGER WERELD	
<i>II.4.1</i>	<i>Internationale economische betrekkingen</i>	37
<i>II.4.2</i>	<i>Ontwikkelingssamenwerking</i>	38
<i>II.4.3</i>	<i>Oost-West</i>	40
<i>II.4.4</i>	<i>Zuid-Afrika</i>	40
<i>II.4.5</i>	<i>Centraal-Amerika</i>	41
<i>II.4.6</i>	<i>Midden-Oosten</i>	42
<i>II.4.7</i>	<i>Conflicten in EG-landen</i>	42
<i>II.4.8</i>	<i>Mensenrechten</i>	42
<i>II.4.9</i>	<i>Uitbreiding</i>	43
<i>II.4.10</i>	<i>Vervallen lidmaatschap</i>	43
	VERKLARENDE WOORDENLIJST	44

HET EUROPA VAN DE PvdA

Inleiding

De Partij van de Arbeid (PvdA) onderschrijft de noodzaak van Europese samenwerking. Maar om welk Europa gaat het? Het Europa van de PvdA is een economisch sterk en sociaal rechtvaardig Europa met goede gemeenschapsvoorzieningen, met solidariteit, rechtvaardigheid, verdraagzaamheid en democratie als wezenlijke kenmerken. Ook in Europa streeft de PvdA naar de verwezenlijking van sociaal-democratische waarden, samen met gelijkgezinden in andere landen en op basis van bereidheid tot samenwerking met andere politieke partijen.

De Europese samenwerking heeft een sterke impuls gekregen door het werk van de Europese Commissie onder voorzitterschap van de socialist Delors. De Europese Gemeenschap (EG) kreeg een nieuwe dynamiek door het opruimen van belemmeringen voor het vrije verkeer te koppelen aan een sanering van de financiën van de gemeenschap en de versterking van de solidariteit tussen Noord en Zuid binnen de EG.

De PvdA acht deze ontwikkeling van groot belang. De verwezenlijking van de interne markt biedt nieuwe mogelijkheden op economisch en sociaal gebied. Welvaart en werkgelegenheid zijn ermee gediend. Zo ontstaat ook een goede basis voor de aanpak van de problemen waarmee de gemeenschap kampt: werkloosheid en aantasting van het milieu. De PvdA wenst een duurzame economische ontwikkeling dienstbaar te maken aan sociale vooruitgang en verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Onze welvaart en ons welzijn hangen in belangrijke mate samen met Europese samenwerking. Binnen het Europa, dat wij voor ogen hebben, weten landen zich gebonden door de noodzaak van voortgaande samenwerking en integratie, zonder dat zij hun specifieke identiteit prijsgeven. Het is van groot belang dat zich in de EG een doeltreffend bestuur met een volwaardige democratische controle ontwikkelt. In Europa zijn de bevoegdheden niet goed verdeeld. De Raad van Ministers heeft te veel en de Commissie te weinig te vertellen. De bevoegdheden van het Europees Parlement zijn te beperkt. Daarom bepleit de PvdA een beter bestuur op Europees niveau met duidelijke bevoegdheden en een volwaardige democratische controle. De PvdA wenst daartoe alle bestaande bevoegdheden maximaal te benutten. De PvdA wil uitbreiding van de bevoegdheden van het Europees Parlement, ter compensatie van de geleidelijk afnemende democratische controlemogelijkheden op nationaal niveau. Europa moet democratisch bestuurd worden. Daarom zijn deze verkiezingen ook zo belangrijk. Het

nieuw verkozen Europees Parlement zal het Europees beleid van de jaren negentig moeten controleren en mede richting geven.

Het Europa van de toekomst moet naar het oordeel van de PvdA een Europa zijn met een actieve overheid. De zich ontwikkelende vrije binnenmarkt zal aan duidelijke regels gebonden moeten zijn. De PvdA is voorstander van een gemengde economische orde, waarin overheid, werknemers- en werkgeversorganisaties in gezamenlijkheid verantwoordelijkheid dragen. Voor het door de PvdA nagestreefde sociale Europa is wetgeving nodig, moeten regels worden opgesteld ten aanzien van verschillende onderwerpen als medezeggenschap, arbeidsomstandigheden en milieubeheer. Voor het voeren van een actief werkgelegenheidsbeleid en voor een versterkt beleid van technologische vernieuwing blijft een sterke overheid onontbeerlijk. Democratisch-socialisten willen een efficiënte overheid, die zich, waar dat verantwoord is, terughoudend opstelt en, waar nodig, actief, stimulerend en bijsturend optreedt.

De EG heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld tot een welvarende en economisch zeer belangrijke handelsgemeenschap. Daarbij acht de PvdA het van belang dat de (handels-)politieke samenwerking tussen de Verenigde Staten, Japan en Europa wordt voortgezet. De verdere ontwikkeling van de EG mag geen aanleiding geven tot meer economische conflicten, noch tot versterking van handelsbelemmeringen tussen de grootste handelsblokken en ten opzichte van de ontwikkelingslanden. De EG dient zich te ontwikkelen tot een gemeenschap, die werkt aan evenwichtige en eerlijke mondiale handelsrelaties en aan een evenwichtige economische en monetaire ontwikkeling. Kernpunt daarbij is het scheppen van ruime mogelijkheden voor ontwikkeling van de Derde Wereld. Ook op andere terreinen acht de PvdA een grotere buitenlandspolitieke samenwerking wenselijk.

Europa dient bij te dragen aan het verbeteren van de betrekkingen tussen Oost en West. De Westeuropese landen moeten zowel in samenwerking met de Verenigde Staten als onder eigen verantwoordelijkheid vorm en inhoud geven aan een nieuwe fase van ontspanningspolitiek. Als onderdeel daarvan dient de EG haar samenwerking met de Oosteuropese landen uit te breiden.

Milieuvervuiling en natuurvernietiging houden niet op bij de nationale grenzen. De EG kan zich tot een belangrijk instrument ontwikkelen om de aantasting van de natuurlijke omgeving tot staan te brengen. De EG-landen zullen tot gezamenlijke Europese normen moeten komen. Langs die weg kan oneerlijke concurrentie voorkomen worden. De EG kan en moet de omvangrijke investeringen mogelijk maken die nodig zijn om, bij voorbeeld, de zure regen terug te dringen, de rivieren weer schoon te krijgen en

de verdere aantasting van de ozonlaag te voorkomen.

Dit Europa is niet het Europa zoals het wordt afgeschilderd door hen die van 1992 slechts de voordelen van een onbelemmerd economisch verkeer verlangen of van hen die 1992 aangrijpen om te pleiten voor het verder afbreken van ons stelsel van sociale zekerheid.

De PvdA wil op grond van haar eigen beginselen en doelstellingen mede richting geven aan de Europese ontwikkelingen. Zij werkt daarbij samen met andere democratisch-socialistische partijen in Europa. De PvdA streeft daarbij naar Europese partijvorming. De kracht van de Europese sociaal-democratie bepaalt immers in belangrijke mate in hoeverre Europa een sociaal Europa zal zijn, met democratische verhoudingen en gevrijwaard van discriminatie en racisme, met een hoog niveau van werkgelegenheid, met een schoon milieu, met meer sociale rechtvaardigheid en met gelijkheid van vrouwen en mannen.

HOOFDSTUK I

I.1 EEN DEMOCRATISCH EN MENSELIJK EUROPA

Het in 1979 voor het eerst direct gekozen Europees Parlement heeft de afgelopen jaren met succes gepoogd zijn controle op het Europese integratieproces te vergroten. Door vanaf het begin maximaal van zijn bevoegdheden gebruik te maken (bij voorbeeld door de begroting van 1980 te verwerpen), heeft het zichzelf een positie verworven, van waaruit het in niet onaanzienlijke mate politieke invloed kan uitoefenen.

De in 1987 aangenomen Europese Akte, die de eerste aanvulling op het Verdrag van Rome uit 1957 is, vergroot de wetgevende bevoegdheden van het Europees Parlement, met name op het gebied van de interne markt. In deze akte is uitdrukkelijk vastgelegd dat de Europese eenwording betrekking heeft op de totstandkoming van de interne markt voor het eind van 1992, op monetair beleid, op sociaal beleid, op economische en sociale samenwerking, op onderzoek en technologische vernieuwing, op milieubeleid, op het consumentenbeleid en op de onderlinge samenwerking op het gebied van de buitenlandse politiek. De zogeheten samenwerkingsprocedure geeft het Europees Parlement een bescheiden mogelijkheid via amendering van de commissievoorstellen concrete wijzigingen aan te brengen. Daarnaast is de instemming van het Parlement nodig bij het al dan niet verder uitbreiden van de EG en bij samenwerkingsovereenkomsten met derde landen en internationale organisaties. Gevoegd bij de geleidelijke verdere ontwikkeling van het begrotingsrecht, waarbij ook enige invloed op de landbouwuitgaven wordt verkregen, is de conclusie zeker gerechtvaardigd dat de betekenis van het Europees Parlement toeneemt.

De Raad van Ministers speelt echter nog steeds een te overheersende rol. Deze neemt besluiten waarop noch de nationale parlementen noch het Europees Parlement doeltreffend invloed kunnen uitoefenen. Nationale parlementen kunnen immers slechts hun eigen minister ter verantwoording roepen. En deze nationale minister is niet als enige verantwoordelijk voor het Europese eindresultaat. Daar komt nog bij dat de Raad via allerlei wetgevende en uitvoerende commissies de wetgeving en de uitvoering in eigen hand tracht te houden. Vele juridisch gebrekkige verordeningen en richtlijnen zijn een gevolg van de te beperkte rol van de Commissie. Ook de controle wordt te weinig op het niveau van de Europese Commissie uitgevoerd, met als gevolg oneigenlijk gebruik van middelen en fraude. Tegen dit proces verzet de PvdA zich ten sterkste.

De PvdA wil dat in het proces van democratisering van de besluitvorming binnen de EG snel verdere voortgang wordt gemaakt. Het Europees Parlement dient meer macht te verwerven, om zo een democratische controle mogelijk te maken op het werk van de Europese Commissie en de Europese Raad van Ministers. Dit moet zowel door het maximaal benutten van bestaande mogelijkheden en bevoegdheden als door wijziging van het verdrag. De bevoegdheden van het Europees Parlement moeten worden uitgebreid, ook buiten het directe terrein van de interne markt. De PvdA wil de verantwoordelijkheden binnen de EG wijzigen ten gunste van de uitvoerende en de controlerende organen. De besluitvorming in de Raad van Ministers wordt verbeterd door besluiten bij een gekwalificeerde meerderheid van stemmen te nemen op die terreinen waarop dat nog niet het geval is. Dit dient gepaard te gaan met een verdere versterking van de democratische controle op de Europese Commissie door het Parlement. Met name worden zodanige elementen van individuele verantwoordelijkheid voor elk van de leden van de Commissie gecreëerd, dat tussentijds ontslag van individuele commissieleden mogelijk wordt wanneer in het Parlement gebleken is dat er een gebrek aan vertrouwen bestaat. De PvdA zal niet meewerken aan uitholling van nationale parlementaire bevoegdheden, tenzij ten gunste van het Europees Parlement. De PvdA zet zich in voor een wijziging in de benoemingsprocedure van de Europese Commissie. Een belangrijke stap in deze richting is de directe verkiezing van de voorzitter van de Europese Commissie door het Europees Parlement. Een goede democratische controle is nodig in aanvulling op een doelmatig werkend bestuur, dat verspilling en fraude tegengaat en coördinatie en afstemming aanbrengt tussen het Europese en nationale niveau. In het kader van een doelmatig werkend bestuur streeft de PvdA één en dezelfde vestigingsplaats van Europees Parlement en Europese Commissie na.

De verdere eenwording wordt vooral gericht op het bereiken van de doelstellingen: verbeteren van werkgelegenheid, selectieve economische groei, bescherming van het milieu en het bevorderen van vrede en veiligheid. Selectieve integratie dient echter afgewezen te worden daar dat in een Europa van twaalf, met uiteenlopende belangen en omstandigheden, verdere eenwording ernstig zou belemmeren.

De democratisering vraagt om meer samenwerking tussen de nationale parlementen en het Europees Parlement. De politieke partijen dienen meer dan ooit in Europees (partij-)verband te opereren. In de komende periode dient met kracht naar Europese partijvorming gestreefd te worden, in

eerste instantie door een basisprogramma voor de nieuwe socialistische fractie in het Europees Parlement, versterking van de positie van de socialistische fractie, Europese kadervorming, reorganisatie van de Europese federatie van socialistische en sociaal-democratische partijen en het ontwikkelen van een formule voor gezamenlijke programmatische besluitvorming.

Aan de economische integratie van de gemeenschap dienen maatregelen ter versterking van de politieke democratisering en de gemengde sociaal-economische orde gekoppeld te worden. Het is belangrijk dat de EG de voorwaarden schept voor de belangenbehartiging van werknemers, consumenten enzovoorts, daar waar Europees beleid hen raakt. Daarom zal de PvdA zich inzetten voor meer zeggenschap en meer inspraak. De komende jaren zal het Europa van de burger nieuwe inhoud moeten krijgen. Daarbij gaat het om onder andere cultuur, onderwijs, consumentenbelangen, justitieel beleid, migrantenbeleid en volksgezondheid. In dit kader zal tevens rekening gehouden moeten worden met beleidsontwikkelingen binnen de Raad van Europa. Daarbij zal gestreefd moeten worden naar onderlinge versterking van beleid en activiteiten en naar het voorkomen van overlappingen.

I.2 EEN ECONOMISCH STERK EN SOCIAAL RECHTVAARDIG EUROPA

De PvdA staat een modernisering en duurzame groei van de economie voor, waarin wordt voldaan aan eisen gesteld door de noodzaak het ecologisch evenwicht te garanderen. De versterking van de Europese economie is een hoofdpoging in het Europees beleid. Het bevorderen van de werkgelegenheid en het terugdringen van de werkloosheid is hierbij hoofddoel. Ook op Europees niveau is de werkloosheid onaanvaardbaar hoog. De internationale concurrentie met de Verenigde Staten, Japan en de nieuwe industriële landen vraagt om verdere Europese integratie.

De verwezenlijking van de interne markt kan een belangrijke bijdrage leveren aan de versterking van de Europese economie.

Europees en nationaal, in het bijzonder in de landen met een betalingsbalansoverschot, dient een gecoördineerd stimuleringsbeleid gevoerd te worden. Dit beleid is gericht op het stimuleren van de investeringen in zowel de publieke als de particuliere sector waarbij het streven gericht is op het realiseren van een zo positief mogelijk effect op de werkgelegenheid. De EG heeft een verantwoordelijkheid voor het onderling afstemmen van het so-

ciaal-economisch beleid van de lidstaten. Een gecoördineerde investeringsimpuls in een ongedeelde Europese markt biedt de grootste effecten ten aanzien van groei en werkgelegenheid. In dit kader past ook een grotere monetaire samenwerking. Het Europees Monetair Stelsel (EMS) heeft een positieve bijdrage geleverd aan wisselkoersstabiliteit. Verdere versterking van het EMS is noodzakelijk. De EG dient zowel intern als extern te streven naar stabiele wisselkoersen. Het is in het Europese belang de rol van de ECU ten opzichte van de dollar als wereldvaluta te vergroten.

De PvdA ondersteunt de doelstelling in 1992 een vrije markt te realiseren. De vrije interne markt moet de basis vormen voor een vernieuwde Europese economie. Technologische vernieuwing en verbetering van de Westeuropese infrastructuur zijn voorwaarden om van de interne markt optimaal gebruik te kunnen maken. Er ontstaan nieuwe mogelijkheden voor het bedrijfsleven. De zuidelijke lidstaten worden meer met de rest van de EG verbonden, waarbij het overigens evenzeer van belang is dat de aangegane verplichting tot het verminderen van de regionale achterstanden met concrete sociaal-economische programma's wordt ingevuld. De kloof die er bestaat tussen de rijke lidstaten van de EG en arme delen in het zuiden en Ierland is sociaal niet acceptabel en vormt een bedreiging voor de onderlinge samenhang van de gemeenschap op langere termijn. De economische activiteit in de EG krijgt een nieuwe impuls. De PvdA wil daarbij benadrukken dat in de economische groei, die de landen van de EG willen bewerkstelligen, de effecten op de leefomgeving moeten worden verwerkt. Economische groei, die alleen leidt tot het vergroten van het Bruto Nationaal Produkt (BNP) en geen bijdrage levert aan de verbetering van de leefomgeving, tast op den duur het draagvlak voor een gezonde economische ontwikkeling aan.

Een economisch gezond Europa vraagt ook om hervormingen in de landbouw. Belangrijke doelen daarbij zijn de beëindiging van de gesubsidieerde overschotproductie en de daarmee gepaard gaande verspilling van overheidsmiddelen, het tegengaan van milieu en landschap aantastende produktiemethoden en het behoud van de leefbaarheid van het platteland. Hiervoor is een goede afstemming tussen nationaal en Europees landbouwbeleid noodzakelijk.

Tegelijk meent de PvdA dat in de EG het sociale beleid danig versterkt moet worden. De bestrijding van de werkloosheid vereist naast een beleid ter bevordering van de economische groei en werkgelegenheid, een verdere herverdeling van arbeid en een actief arbeidsmarktbeleid.

In de EG wordt gestreefd naar kaderafspraken, die het proces van herver-

deling van beschikbare arbeid stelselmatig en gecoördineerd in de lidstaten bevorderen en het ontstaan van oneerlijke concurrentie tegengaan. De herverdeling van arbeid kan verschillende vormen aannemen, op basis van overleg en afspraken tussen overheid, werkgevers en werknemers en met inachtneming van verschillen per bedrijfstak.

Er moet een samenhangend sociaal beleid tot stand komen, waarin de rechten van de werknemers ten aanzien van informatie en medezeggenschap worden versterkt, de scholingsmogelijkheden worden verruimd, burgers die niet in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien, gebruik kunnen maken van goede sociale voorzieningen en inhoud wordt gegeven aan gelijkheid van kansen voor mannen en vrouwen. Naast regelgeving is er behoefte aan versterking van de dialoog tussen werkgevers en werknemers op het gemeenschapsniveau. De werknemers- en werkgeversorganisaties komt een grote verantwoordelijkheid toe om een stevig maatschappelijk draagvlak te creëren voor Europese beleidsmaatregelen, zowel algemene als sectorale. Het is aan de Europese Commissie en de nationale overheden om samen met hen het Europees sociaal model verder uit te werken en door afspraken op Europees niveau de arbeidsvoorwaarden te verbeteren.

Gebrek aan overeenstemming met werkgevers en werknemers mag wetgeving echter niet in de weg staan. Het gevaar dat West-Europa teveel aan de krachten van de markt wordt overgeleverd is daarvoor te groot. Zonder een sociaal beleid ontstaat het gevaar dat het proces van economische schaalvergroting ertoe leidt dat sommige groepen verder in de verdrukking komen.

De positie van Nederland op de markt wordt bepaald door verschillende factoren, zoals arbeidskosten, arbeidsproductiviteit, de kwaliteit van het overheidsapparaat en de dienstverlening, de geografische ligging, het sociaal klimaat, onderwijs- en scholingsniveaus, de kwaliteit van de infrastructuur en van het milieu en de feitelijke belasting- en premiedruk. De hoogte van de arbeidskosten mag in dat geheel niet geïsoleerd worden bezien. Bij de beoordeling ervan dienen de andere factoren betrokken te worden. Ten einde een hoog niveau van sociale voorzieningen in stand te houden, is het derhalve van belang veel aandacht te besteden aan al die factoren die de Nederlandse concurrentiepositie bepalen. De PvdA zet zich in voor een hoge kwaliteit van de arbeid, de infrastructuur, het milieu en het bestuur. Van de nieuwe vrije binnenmarkt zal een zodanig gebruik moeten worden gemaakt dat, zoals het Verdrag van Rome al in 1957 wilde, de harmonisatie van de levensstandaard en de arbeidsvoorwaarden van uitkeringgerechtigden en werknemers langs de weg van de vooruitgang tot

stand kan komen met als resultaat dat de sociale dimensie van West-Europa aansluit bij het in Nederland nagestreefde niveau. Het Europese economische beleid is gericht op extra snelle toeneming van de welvaart en van het niveau der sociale voorzieningen in armere lidstaten, zonder dat dit betekent dat in landen waar de sociale voorzieningen een betrekkelijk hoog niveau hebben, een pas op de plaats gemaakt moet worden.

Een sociaal Europa houdt meer in. Van de EG is een sterke stimulans uitgegaan tot gelijke behandeling van vrouwen en mannen. De ervaring leert dat globale maatregelen de door ons gewenste gelijkheid tussen mannen en vrouwen niet bewerkstelligen. Er zullen daarom specifieke maatregelen genomen moeten worden om het combineren van betaalde arbeid met zorg in de privé-sfeer voor iedereen mogelijk te maken.

I.3 EEN SCHOON EN OOK IN DE TOEKOMST LEEFBAAR EUROPA

De voortgaande aantasting van het milieu en de steeds omvangrijker wordende natuurvernietiging maken het noodzakelijk het milieubeleid tot eerste prioriteit van de EG te maken, in de EG als geheel zowel als in de lidstaten afzonderlijk. Uitgangspunt van dit beleid moet zijn dat ecologisch verantwoord wordt omgegaan met de natuurlijke omgeving en dat natuurlijke hulpbronnen spaarzaam en efficiënt worden gebruikt. De PvdA baseert zich in haar Europese beleid op de mondiale milieustrategie (world conservation strategy), zoals die ook in het Brundtland-rapport wordt bepleit. De door democratisch-socialisten voorgestane selectieve groei stelt kwaliteits- en duurzaamheidseisen aan de economische ontwikkeling. De EG dient actief bij te dragen aan een verbetering van de controle op milieuvorschriften. Deze controle dient echter in de eerste plaats door de lidstaten zelf te worden uitgeoefend.

De gemeenschap heeft echter niet alleen te maken met de door eigen economische en andere activiteiten veroorzaakte milieuschade; ook elders bestaan milieuproblemen en wordt het milieu aangetast. De milieuproblematiek heeft een mondiaal karakter gekregen waartegen ook op wereldschaal niveau maatregelen moeten worden getroffen. Het overleg en de samenwerking met de Oosteuropese landen zal versterkt moeten worden.

Milieubeleid in de EG is nog maar in beperkte mate en dan ook nog maar in een beperkt aantal lidstaten van de grond gekomen. De aantasting van het milieu gaat nog steeds door. Daarom is een doeltreffend EG-milieubeleid nodig. EG-beleid maakt het oplossen van milieuproblemen in afzonderlij-

ke lidstaten eenvoudiger, onder andere omdat het argument van concurrentievervalsing dan niet meer opgaat. Op Europees niveau kunnen ook gemakkelijker milieuregels opgelegd worden aan internationaal opererende ondernemingen. Ook op wereldschaal kan via de EG effectiever opgetreden worden.

Een verdere eenwording van de EG-markt en een uitbreiding van de bevoegdheden van de gemeenschap bieden goede mogelijkheden om gezamenlijk ingrijpende milieumaatregelen te treffen, waarbij de EG internationaal een voortrekkersrol zal moeten spelen.

Op dit moment voldoet het economisch structuurbeleid dat in de EG gevoerd wordt slechts in beperkte mate aan milieukwaliteits- en duurzaamheidseisen. De gemeenschap beschikt nu nog over weinig milieusturingsinstrumenten. De EG zal greep moeten krijgen op de richting van haar economische ontwikkeling. Dat kan:

- door het stellen van strenge milieu-eisen aan productie-processen;
- door het formuleren van milieunormen die de kwaliteit van onze leefomgeving zodanig verbeteren, dat een duurzame toestand bereikt wordt en het ontwikkelen van goed te handhaven wet- en regelgeving gebaseerd op die normen;
- door een gericht onderzoeks- en technologiebeleid dat milieu- en energiebesparende productie stimuleert;
- door samen met bij voorbeeld de industrie, landbouw of elektriciteitsproducenten invulling te geven aan de eigen milieuverantwoordelijkheid van die groepen;
- door het opnemen van ecologische vergelijkingsmaatstaven in statistieken en ontwikkelingsmodellen;
- door te voorkomen dat produkten die niet aan de EG-milieunormen voldoen buiten de EG in de handel worden gebracht.

Er moet meer worden geïnvesteerd in het milieu. De overheid moet daarbij een stimulerende rol vervullen. Aan de noodzakelijke versnelling van investeringen, in het bijzonder in het Middellandse-Zeegebied, zal de instelling van een Europees milieufonds ten behoeve van subsidie- en kredietverlening en garantieverstrekking bijdragen. Het principe van de vervuiler betaalt dient echter overeind te blijven.

De EG moet kiezen voor energiebesparing en gebruik van duurzame energiebronnen, voor bestrijding van de vervuiling aan de bron, voor het zuinig omgaan met grondstoffen en voor hergebruik van afval en warmte en tegen kernenergie.

De EG zal eisen moeten stellen aan de import en indien nodig niet moeten terugschrikken voor importverboden op milieugronden.

Het beheer van natuurlijke hulpbronnen zal duurzaamheid als uitgangspunt moeten krijgen. Dat geldt voor de visserij, voor de produktie van hout, het winnen van energiedragers, het beheer van grondwater en (oppervlakte-)delfstoffen. De EG zal een actieve rol moeten spelen bij het tot stand komen van verdragen met betrekking tot de grote grensoverschrijdende rivieren en toezien op de naleving van die verdragen.

De EG dient een ruimtelijke-orderingsbeleid te ontwikkelen waarin evenwichtige afstemming van grensoverschrijdende effecten met betrekking tot het beheer van de natuur, het ontwikkelen van het platteland en de landbouw, uitbreiding van de vervoersinfrastructuur en het ruimtelijk inpassen van alle gewenste economische activiteiten geboden is.

Te vaak is de natuur het kind van de rekening.

De regionale verschillen in de natuurlijke omstandigheden zijn groot binnen de EG. Daarom zal een verschillend niveau van normen op tijdelijke basis kunnen worden aanvaard en moeten in verband hiermee lidstaten de vrijheid houden een strengere regelgeving toe te passen dan gemeenschappelijk overeengekomen.

In het buitenlandse beleid van de EG zullen de milieuproblemen die de EG elders veroorzaakt, veel meer aandacht moeten krijgen. De Derde-Wereldlanden zijn vaak noodgedwongen nog sterker dan de rijke landen geneigd aan korte-termijn economische belangen de voorkeur te geven. Daardoor worden de milieuproblemen verergerd, de bestaansmogelijkheden in deze landen steeds verder verkleind en worden armoedeproblemen steeds schrijnender. De rijke landen zullen een eind moeten maken aan de verslechtering van het milieu die zij in de Derde Wereld veroorzaken, en zullen daarnaast ook in financieel opzicht de armere landen in de gelegenheid moeten stellen de kringloop van armoede en vernietiging van het milieu te doorbreken.

Als sluitstuk van het milieubeleid vraagt de bij voorkeur tijdelijke opslag van afvalstoffen ook een inspanning in EG-verband. Daarom zal de EG zich inzetten voor het beschikbaar komen van stortplaatsen, die aan scherpe milieuvorwaarden voldoen, voor die stoffen waarvoor een internationale aanpak het meest effectief is. Er zijn extra inspanningen nodig om definitieve milieuverantwoorde verwerkingsmogelijkheden te realiseren.

I.4 EEN VEILIG EUROPA IN EEN VEILIGER EN RECHTVAARDIGER WERELD

West-Europa moet een bijdrage leveren aan het vergroten van de veiligheid op mondiaal niveau door bevordering van ontspanning, door het bestrijden van wereldwijde milieuproblemen, door het verminderen van de Noord/Zuid-tegenstelling, door het tegengaan van de schending van mensenrechten en door mee te helpen zoeken naar vreedzame oplossingen voor regionale conflicten.

West-Europa is een belangrijke regionale factor die zijn sterker en onafhankelijker wordende positie zal moeten aanwenden om de tegenstellingen in de wereld te verminderen. Versterking van de instellingen zoals de Verenigde Naties moet daarom één van de doelstellingen van het Westeuropese buitenlands beleid zijn.

De Europese Politieke Samenwerking (EPS) is niet de enige maar wel een van de belangrijkste van de grotere verbanden waarin deze uitgangspunten gerealiseerd kunnen worden. Deze keuze wordt mede ingegeven door het besef dat individueel optreden van landen minder effect heeft dan gezamenlijk Europees handelen. Een grotere nadruk op Westeuropese samenwerking om tot een meer effectief beleid te komen, betekent niet het einde van nationale verantwoordelijkheid of van nationale opvattingen, noch het verminderen van aandacht voor mondiale kaders zoals de Verenigde Naties of van het aangaan van gelegenheidscoalities.

De EG dient zich te ontwikkelen tot een belangrijk instrument voor het tot stand brengen van rechtvaardiger economische verhoudingen in de wereld. Een centrale doelstelling van het politieke en economische integratieproces is het vergroten van de mogelijkheden van de EG om als een kristallisatiepunt bij de verbetering van de Noord/Zuid-betrekkingen en de Zuid/Zuid-samenwerking op te treden. Ook de interne ontwikkelingen op bijvoorbeeld de gebieden van het milieu en van de landbouw dienen in dit perspectief bekeken te worden. Het toenemend economisch gewicht van de EG rechtvaardigt een vooraanstaande rol bij het verbeteren en het meer evenwichtig maken van de handelsrelaties tussen de rijkere en de armere landen. Een herziening van bestaande regelingen voor exportsubsidies en importheffingen dient in dit kader plaats te vinden. Op dit specifieke gebied heeft de gemeenschap vrijwel exclusieve bevoegdheden. De totstandkoming van de interne markt zal haar mogelijkheden op dit terrein nog vergroten. Dat geldt ook voor andere terreinen. De gemeenschap krijgt de beschikking over macro-economische instrumenten die voor ontwikkelingsdoeleinden gebruikt kunnen worden. In de eerste plaats binnen de over-

eenkomst met de ACP-landen. In de tweede plaats binnen de instellingen als het Internationale Monetaire Fonds (IMF). Het overleg dat de EG in het kader van het Verdrag van Lomé met ontwikkelingslanden voert, moet een dialoog worden tussen gelijkwaardige partners. In de benadering waarin initiatieven van de armsten zelf worden ondersteund, moeten in deze dialoog ook niet-gouvernementele organisaties worden betrokken. Voor de oplossing van het schuldenvraagstuk, de grondstoffenproblematiek, het voedselprobleem, de wereldwijde milieu-aantasting en de schending van de mensenrechten is Westeuropese samenwerking van groot belang. Nederland behoudt echter wel de speelruimte voor een eigen landen-beleid dat uitgaat van de specifieke eigen doelstellingen, zoals de grote nadruk op armoedebestrijding. De EG dient culturele uitwisselingsprogramma's en een doelgericht voorlichtingsbeleid te stimuleren ten einde meer kennis over Noord/Zuid-betrekkingen mogelijk te maken ten behoeve van positieve meningsvorming en mentaliteitsverandering.

Het vredes- en veiligheidsbeleid dient een belangrijkere plaats op de Europese agenda te krijgen. Het grotere gewicht van West-Europa stimuleert meer gezamenlijk optreden op het buitenlandspolitieke vlak ook waar het vrede en veiligheid betreft. Deze ontwikkeling wordt mede bevorderd door veranderingen in de verhouding tussen West-Europa en de Verenigde Staten en in die tussen Oost en West. Daarbij gaat het om verschillen in gezichtspunt (de een regionaal, de ander globaal), om veranderingen in de militair-strategische verhoudingen en om uiteenlopende economische belangen. Binnen de Oost/West-verhouding tekenen zich mogelijkheden tot toenadering af die voor West-Europa bijzondere betekenis kunnen hebben. In officiële kaders vastgelegde Europese samenwerking is daarvoor nodig. Het veiligheidsbeleid blijft voorlopig binnen de NAVO georganiseerd, maar met een eigen Westeuropese rol die waar het de economische en politieke aspecten betreft binnen de EPS gestalte krijgt. De Westeuropese Unie (WEU) moet voorlopig in principe alleen worden gebruikt als kader voor overleg over de politiek-militaire aspecten van Europese veiligheid. De Westeuropese landen zullen hun stellingnames moeten coördineren om een grotere invloed op het ontwapeningsproces en op de onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie te krijgen. West-Europa heeft specifieke veiligheidsbelangen die vooral geografisch bepaald worden. De hoge bewapeningsniveaus in Europa betekenen een groot risico. Verbetering van de Oost/West-verhouding heeft voor Europa een grote eigen waarde. Binnen het westerse bondgenootschap zal een opstelling moeten worden gekozen, die er vooral toe dient dat het bondge-

nootschap als geheel een samenhangend op ontwapening gericht veiligheidsbeleid voert. Een onafhankelijke Westeuropese defensie vormt geen bijdrage daaraan. De Atlantische relatie blijft een noodzakelijke voorwaarde voor een effectieve op ontwapening gerichte westerse opstelling. Militaire samenwerking op Westeuropees niveau wordt echter niet uitgesloten als deze een bijdrage kan leveren aan de uitvoering van akkoorden over veranderingen in defensie-opstellingen en in militaire strategieën. Gezien de specifieke Europese veiligheidsbelangen is het noodzakelijk en wenselijk te komen tot een meer gelijkwaardige positie van West-Europa aan de VS binnen de NAVO. Daarom is het belangrijk om in West-Europa tussen de lidstaten te komen tot een beter gecoördineerd gemeenschappelijk veiligheidsbeleid.

De veiligheidssamenwerking in West-Europa dient op de volgende uitgangspunten gebaseerd te zijn:

- Vrede en veiligheid in Europa zijn alleen te realiseren in een nauwe samenwerking met de Oosteuropese landen. Het verbeterde internationale klimaat en de ontwikkelingen in met name de Sovjet-Unie maken verdieping van het Helsinki-proces mogelijk. De EPS dient daarbij initiatieven te nemen. Patroondoorbrekende stappen zijn noodzakelijk. Meer contacten tussen en een grotere onderlinge afhankelijkheid en vervlechting van Oost- en West-Europa staan daarbij voorop. Verdere democratisering is van groot belang voor een duurzame vrede. Daarbij gaat het zowel om de klassieke als om de sociale grondrechten.
- Europees veiligheidsbeleid dient het principe van de gedeelde veiligheid te volgen. Het vasthouden aan een veiligheidsbeleid gebaseerd op wederzijdse militaire afschrikking wordt afgewezen.
- Kernwapens vormen nog steeds een element van het op afschrikking gebaseerde veiligheidssysteem in Europa en zijn nog steeds bepalend voor de militaire relaties tussen de blokken. Ter bevordering van een politiek van ontspanning dienen in dit kader de lidstaten en EG te streven naar het afschaffen van de kernwapenarsenalen in Oost en West, het instellen van kernwapenvrije zones als vertrouwenwekkende maatregel, zowel in Oost- als in West-Europa en het terugbrengen van de kernwapens naar de kernwapenstaten op weg naar het kernwapenvrij maken van Europa en ontspanning tussen de supermachten. Eenzijdige ontwapeningsstappen door de NAVO worden niet uitgesloten. In samenhang hiermee dienen de onderhandelingen over de verlaging van de niveaus van de conventionele bewapening in Europa uit te monden in een stabiel evenwicht op een zo laag mogelijk niveau. Dit is echter geen voorwaarde vooraf voor verdere reducties van kernwapens. Wel is het realistisch te veronder-

stellen dat de laatste kernwapens pas uit Europa zullen verdwijnen nadat een redelijke mate van conventioneel evenwicht in zicht is gekomen. Ook daarom zijn de onderhandelingen over de onevenwichtigheden op het vlak van de conventionele bewapening van groot belang en dient het aanbod van het Warschaupact om te gaan onderhandelen over wijziging van de militaire strategieën aanvaard te worden. Uitgangspunt bij dit laatstgenoemde aspect moet zijn een defensieve invulling van militaire strategieën en doctrines, hetgeen moet leiden tot een militaire opstelling die ongeschikt is voor aanvalsdoeleinden.

- Militarisering van de ruimte wordt afgewezen.
- Naleving van het verbod van bacteriologische wapens en uitbanning van chemische wapens verdienen hoge prioriteit. Gebruik en opslag van chemische en bacteriologische wapens worden afgewezen en de verbreiding ervan bestreden. Men zal nauwkeuriger moeten toezien op een strikte naleving van de bestaande verdragen. Daar waar nodig zullen de verdragen moeten worden verscherpt en zullen er ook afspraken gemaakt moeten worden over sanctie maatregelen tegen bedrijven en landen die zich niet aan de afspraken houden. Er zal een scherpere controle nodig zijn op de aanmaak in en de export uit de EG-landen zowel voor wat betreft de grondstoffen als de gifgassen.
- Europees veiligheidsbeleid dient mede de relatie ontwapening-ontwikkeling als uitgangspunt te nemen. In Europees verband wordt gestreefd naar gezamenlijke programma's voor het terugdringen van de defensielasten. In dat kader wordt 5 procent van het defensiebudget van de gezamenlijke EG-landen ter beschikking gesteld voor ontwikkelingssamenwerking.
- De samenwerking gericht op standaardisatie en rationalisatie van defensiematerieel moet worden uitgebreid en passen in een beleid gericht op conversie. Verlaging van de defensielasten is hierbij een van de doelstellingen.

1.5 DE MIDDELEN VAN DE GEMEENSCHAP

Door de besluiten van de Europese Raad van Brussel van februari 1988 is in beginsel tot en met 1992 in de financiering van de EG voorzien. De uitgaven voor betalingen zullen in dat jaar niet meer mogen bedragen dan 1,2 procent van het BNP van de lidstaten en die voor aangegane verplichtingen niet meer dan 1,3 procent.

Er is ruimte voor een beperkte ontwikkeling van nieuw beleid op de terrei-

nen van energie en onderzoek, transport, de technologieprogramma's en de uitvoering van het milieubeleid. Onder de categorie 'overige uitgaven' kunnen de verder in dit programma opgenomen verlangens gefinancierd worden met uitzondering van sociale uitgaven in de sfeer van de landbouw. De structuurfondsen dekken de tot 1993 voorziene uitgaven voor de arme regio's. Na 1992 kan er behoefte ontstaan aan meer middelen om onevenwichtigheden in deze regio's als gevolg van de voltooiing van de interne markt in deze regio's tegen te gaan.

De maximale stijging van de landbouwgarantie-uitgaven wordt 25 procent van de groei van het BNP. Een verschuiving van de met deze steun gemoeide middelen naar de door de PvdA voorgestane sociale en structuurmaatregelen zal binnen het financieringsplafond moeten plaatsvinden. Het aandeel van de voorziene middelen ten behoeve van de verbetering van agrarische structuren en van sociaal beleid in de structuurfondsen wordt niet uitgebreid.

Met de nu voorziene middelen zal het EG-beleid tot 1993 gefinancierd moeten worden. Daarna is een verhoging van die middelen nodig, met name voor het versterken van de economische en sociale samenhang op de interne markt alsmede voor het verbeteren van het milieu. De mate van de stijging is mede afhankelijk van de extra economische groei die de interne markt met zich mee brengt. In ieder geval moet ervan uitgegaan worden dat na 1992 de eigen middelen opgetrokken moeten worden tot minstens 2 procent van het gemeenschaps-BNP.

Het huidige eigen-middelensysteem, waarin de eigen middelen van de EG volledig bestanddeel zijn van de nationale belastingopbrengsten, dient geleidelijk omgebogen te worden naar een stelsel van echte eigen middelen. Als eerste stap valt daarbij te denken aan een Europese vennootschapsbelasting. Daarnaast zullen douanerechten, milieuheffingen en landbouwheffingen door de EG zelf moeten worden geïnd.

Voorwaarde voor de overgang van het huidige stelsel naar echte eigen middelen is dat het Europees Parlement over een volwaardig budgetrecht komt te beschikken. Dat recht krijgt betrekking op alle uitgaven en inkomsten van de gemeenschap, waarbij het verschil tussen verplichte en niet-verplichte uitgaven wordt opgeheven.

HOOFDSTUK II

Inleiding

Tegen de achtergrond van hetgeen in het voorgaande hoofdstuk is geschetst zal de PvdA zich in het Europees Parlement voorts inzetten voor het volgende beleid.

II.1 EEN DEMOCRATISCH EN MENSELIJK EUROPA

II.1.1 Democratisering

De mede-wetgevende bevoegdheden van het Europees Parlement dienen uitgebreid te worden. Daarvoor is een verdragswijziging nodig. Om die te realiseren maakt het Europees Parlement een creatief gebruik van alle het ten dienste staande formele en politieke middelen, waaronder het zonodig (selectief) blokkeren van bepaalde procedures. Om te beginnen dient de procedure van samenwerking tussen het Europees Parlement, de Europese Commissie en de Raad van Ministers uitgebreid te worden naar de maatregelen die betrekking hebben op het sociaal, het economisch, het regionaal en het milieubeleid. Het budgetrecht van het Parlement wordt uitgebreid tot alle uitgaven van de gemeenschap.

De PvdA streeft naar een wijziging van de benoemingsprocedure van de Europese Commissie. De voorzitter van de Commissie dient direct verkozen te worden door het Europees Parlement. De verkozen voorzitter draagt in overleg met de lidstaten zorg voor de verdere personele samenstelling van de Commissie, waarna het Europees Parlement op basis van een werkprogramma een vertrouwensstemming houdt. Valt deze negatief uit dan kan de nieuwe Commissie niet aantreden. Voor deze procedure zal een verdragswijziging nodig zijn. Voorts worden zodanige elementen van individuele verantwoordelijkheid voor elk van de leden van de Commissie gecreëerd, dat tussentijds ontslag van individuele commissieleden mogelijk wordt, wanneer in het Parlement gebleken is dat er een gebrek aan vertrouwen bestaat.

De uitvoerende taken van de Europese Commissie worden versterkt.

De controlemogelijkheden op het gemeenschapsniveau worden voorts vergroot door uitbreiding van het enquêterecht van het Europees Parlement, door regelgeving gericht op grotere openbaarheid, door verlening van initiatiefrecht aan het Europees Parlement, door het terugdringen van

de bureaucrativering en door meer samenwerking tussen de Europese en de nationale rekenkamers. Voorts dient het Europees Parlement het recht van beroep, zoals neergelegd in artikel 173 van het EG-verdrag, te krijgen opdat ook op haar vordering het Europese Hof van Justitie de wettigheid van het handelen van andere instellingen (Raad en Commissie) kan nagaan.

De mogelijkheid om nationaal hogere normen te stellen, zoals neergelegd in artikel 100 A van het EG-verdrag blijft gehandhaafd. De hogere normen in sommige lidstaten dienen bij te dragen aan opwaartse bijstelling van lagere normen elders in de EG.

De EG gaat na in welke mate het houden van referenda in de lidstaten kan bijdragen aan het meer daadwerkelijk betrekken van de bevolking bij besluitvorming in Europees verband.

II.1.2 Het Europa van de burger

Voor het Europa van de burger is de totstandkoming van een vrij verkeer van personen (het wegvallen van grensformaliteiten in het bijzonder) een belangrijke doelstelling. Om dit te kunnen realiseren is het nodig dat beleid en wetgeving verder op elkaar afgestemd worden, met name op de terreinen van wapenhandel en -gebruik, terrorisme, drugshandel, de plaats van strafuitvoerlegging en ten aanzien van het visumbeleid voor niet EG-onderdanen. Voor de PvdA zal bij het visumbeleid ten aanzien van niet EG-onderdanen humaniteit voorop staan.

De EG neemt de Conventie van de Raad van Europa die betrekking heeft op de strafuitvoerlegging over, waarbij wordt uitgegaan van het geboortelandbeginsel. Bij de harmonisatie van de wapenwetgeving wordt uitgegaan van de normen, die in Nederland gehanteerd worden.

Maatregelen gericht op hard-drugsbestrijding worden meer en beter gecoördineerd, waarbij het in Nederland gevoerde beleid als voorbeeld dient. De bestaande verschillen in het beleid ten aanzien van soft-drugs worden gerespecteerd. Daarbij gelden als uitgangspunten:

- a) het aanbrengen van een justitieel en juridisch onderscheid tussen soft- en hard-drugs;
- b) het concentreren van politionele en justitiële activiteiten op hard-drugs;
- c) intensieve samenwerking bij internationale justitiële activiteiten gericht op de bestrijding van handel in hard-drugs;
- d) het op ruime schaal hanteren van methadon en vergelijkbare preparaten bij de behandeling van verslaafden aan hard-drugs;

- e) hulpverlening aan hard-drugsverslaafden;
 - f) het vrij beschikbaar stellen van injectiespuiten voor drugsgebruikers.
- In Europees verband vindt er een gecoördineerd politiebeleid plaats ter bestrijding van de zware criminaliteit, terrorisme, handel in hard-drugs en economische vergrijpen.

De PvdA wijst het invoeren van de verplichting een identiteitsbewijs te dragen van de hand.

Samenwerking op deze terreinen betekent niet dat het justitieel beleid volledig geharmoniseerd moet worden.

De richtlijn ten aanzien van de vrije vestiging van niet-actieven wordt op korte termijn tot stand gebracht. Randvoorwaarde bij de vrije vestiging van niet-actieven is dat men in het eigen onderhoud moet kunnen voorzien.

De PvdA spant zich in om het recht militaire dienstplicht te weigeren op grond van gefundeerde levens- of maatschappijbeschouwelijke principes, met de mogelijkheid van vervangende dienstplicht, in alle lidstaten te realiseren.

De EG voert een actief anti-racisme-, anti-discriminatie- en anti-vreemdelingenhaatbeleid. De EG neemt de Europese Verklaring van de Rechten van de Mens over. De rechtspositie van vrouwen die slachtoffer zijn geworden van seksuele intimidatie op de arbeidsplaats zal op Europees niveau middels een richtlijn worden beschermd. Er komt een Europese richtlijn tegen discriminatie naar geloof en overtuiging, ras, leeftijd, geslacht, erfelijke eigenschappen en seksuele geaardheid. In die richtlijn wordt speciaal aandacht besteed aan selectieprocedures bij sollicitatie en aan discriminatie op de arbeidsplaats. Eenzelfde richtlijn wordt tot stand gebracht ten behoeve van de rechtsbescherming van risicogroepen, AIDS-patiënten en sero-positieven.

De PvdA streeft ernaar dat abortus in alle lidstaten wordt gelegaliseerd op basis van het principe dat de vrouw beslist en dat de euthanasiewetgeving in alle lidstaten het zelfbeschikkingsrecht van mensen over hun leven tot uitgangspunt neemt.

Het minderhedenbeleid gaat uit van een ruimhartige toelating van vluchtelingen en gezinsleden van migranten uit niet EG-landen en richt zich op de verbetering van de (onevenredig slechte) arbeidsmarktpositie van migranten en vluchtelingen. Migrant en vluchtelingen van buiten de EG moeten aanspraak kunnen maken op een EG-verblijfstitel waarmee de in de Europese verdragen vastgelegde rechten en plichten van toepassing worden. Er wordt binnen de EG geen onderscheid gemaakt in rechten tussen in de EG werkzame werknemers van binnen of buiten de EG. Zo wordt onder ande-

re het woonlandbeginsel in de kinderbijslag voor migranten afkomstig uit landen buiten de EG afgewezen. Ook indirecte discriminatie wordt tegengegaan. Wetgeving is nodig welke het migranten in de EG, die bij voorbeeld als gevolg van arbeidsongeschiktheid als werkzoekende onbemiddelbaar zijn geworden, mogelijk maakt met behoud van uitkering terug te keren naar het land van herkomst. Alle individuen, dus ook echtgenoten en kinderen, hebben recht op een zelfstandige verblijfstitel. Ingezetenen uit niet EG-landen, die meer dan 5 jaar in een lidstaat zijn gevestigd, krijgen het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in die lidstaat.

De gemeenschap dient een cultuurbeleid te ontwikkelen waarin enerzijds de ontwikkeling van het gezamenlijke Europese cultuurgoed voorop staat, maar waarin anderzijds het behoud van de culturele diversiteit een belangrijke prioriteit is. Het EG-verdrag krijgt een culturele paragraaf. Het Europese cultuurbeleid bestaat onder meer uit de bevordering van de uitwisseling van beoefenaars van kunst en cultuur en de bescherming van Europese cultuurmonumenten, historische stadsgezichten en waardevolle landschappen. Het vertalen van literaire werken in andere talen wordt gestimuleerd.

De verticale prijsbinding op de boekenmarkt wordt gehandhaafd. Co-producties (tussen landen en via een Europees productiefonds) op het gebied van film en televisie worden gesteund. In de culturele paragraaf van het EG-verdrag worden de voorwaarden voor een Europees mediabeleid geformuleerd. Daarbij kan enerzijds aangehaakt worden bij de politieke en juridische werkelijkheid, anderzijds wordt daarin de betrokkenheid van de EG bij het nationale cultuurbeleid geregeld. In dat kader wordt de pluriformiteit van audio-visuele en gedrukte media bewaakt en ondersteund. Het streven naar een Europees radio- en televisiekanaal met informatieve en culturele uitzendingen krijgt steun. Ten einde de onafhankelijkheid van informatie en cultuur te garanderen, is het van wezenlijk belang dat de commercie geen invloed op de inhoud van het programma-aanbod krijgt. Kabelnetten in Europa worden gestimuleerd en blijven in beheer van democratisch gekozen organen. De nieuwe informatietechnologieën moeten dienstbaar gemaakt worden aan het realiseren van meer informatieve, culturele en educatieve mogelijkheden. Er komt op Europees niveau regelgeving die te sterke concentratie en monopolievorming in medialand tegengaat.

De uitwisselingsprogramma's voor studenten en werkende jongeren worden uitgebreid. Diploma's behaald in één van de EG-landen dienen in de

andere EG-landen erkend te worden. Het onderwijs in Europese talen, culturen, geschiedenis en politiek wordt bevorderd, waarbij er naar wordt gestreefd dat alle EG-landen het onderwijs in één dezelfde Europese taal verplicht stellen. Er komen afspraken over studiefinanciering, die de uitwisseling van studenten vergemakkelijken. Studerenden krijgen voor wat betreft vrije vestiging dezelfde rechten als werknemers.

Het Europees beleid op het gebied van de volksgezondheid richt zich in de eerste plaats op het tot stand brengen van een bepaald basispakket aan voorzieningen in de gehele gemeenschap, zoals schoon drinkwater, sanitaire voorzieningen, betaalbare en goede gezondheidszorg en huisvesting. Daarnaast wordt prioriteit gegeven aan een samenhangend ontmoedigingsbeleid ten aanzien van roken en alcohol en aan een actief voorlichtingsbeleid over ziekten, die door seksueel verkeer overgedragen kunnen worden. Speciale aandacht dient daarbij aan AIDS gegeven te worden. In dit verband dient ook gewerkt te worden aan een betere verstrekking van de juiste voorbehoedmiddelen. Het wetenschappelijk onderzoek naar ziekten als AIDS dient ook op Europees niveau gestimuleerd en gecoördineerd te worden. De milieuwetgeving wordt verscherpt voor die stoffen, waarvan bekend is dat zij een schadelijke werking hebben op de volksgezondheid. De uniformiteit van uitwisselbaarheid van medische gegevens wordt verbeterd. De patiënt behoudt volledige zeggenschap over zijn eigen medische gegevens. Bovendien dient op zo kort mogelijke termijn regelgeving te komen op het gebied van genetisch, eugenetisch en aanverwant onderzoek respectievelijk op de wetenschappelijke toepassing hiervan. Het commercieel gebruik ter zake, hetzij in informatie, hetzij in methodische toepassing, dient met grote terughoudendheid te worden betracht en kan uitsluitend onder stringente voorwaarden ten aanzien van ethiek en dergelijke worden toegestaan. In Europees verband wordt een uniforme methode geaccepteerd voor het testen van nieuwe geneesmiddelen, ter bevordering van het terugdringen van onnodige dierproeven.

In Europees verband dient wetgeving tot stand te komen die (onderzoek naar en toepassing van) genetische manipulatie aan strenge voorwaarden bindt.

De totstandkoming van de interne markt vraagt om een actief Europees consumentenbeleid. Wetgeving en het beleid van ondernemers zullen concreet getoetst moeten worden op de gevolgen voor de consument. Er komen gezamenlijke in heel Europa geldende voorschriften met betrekking tot de kwaliteit van producten, het bewaken van de mededingingsregels, de veiligheid van producten, de toevoeging van schadelijke stoffen, de door-

zichtigheid van financiële en verzekeringsovereenkomsten, de consumentenbelangen in de toeristische sector en bij het elektronisch betalingsverkeer, de bescherming van de individuele levenssfeer, de belangenbehartiging, garantiebepalingen en goede voorlichting onder meer door adequate etikettering. Een Europese consumentenorganisatie dient actief ondersteund te worden.

II.2 EEN ECONOMISCH STERK EN SOCIAAL RECHTVAARDIG EUROPA

II.2.1 Economisch beleid

De overheidsinvesteringen worden selectief gericht op de sectoren milieu-beheer, fysieke infrastructuur (waaronder openbaar vervoer, communicatie, stads- en dorpsvernieuwing) en de sociale infrastructuur (waaronder onderwijs en onderzoek).

De Europese Commissie zet haar initiërende en coördinerende rol op het terrein van de technologie voort. Europese technologieprogramma's dienen in de eerste plaats een kristallisatiepunt te zijn voor fundamenteel vernieuwend onderzoek en voor nieuwe samenwerkingsvormen tussen onderzoeksinstituten en ondernemingen in Europa. Daarbij moeten risicoanalyses prioriteit krijgen en moet rekening worden gehouden met de belangen van de ontwikkelingslanden en het milieu.

Vakbeweging en consumentenorganisaties moeten meer bij de opzet en de uitwerking van de programma's worden betrokken. Kleine en middelgrote ondernemingen moeten meer van de programma's kunnen profiteren. De EG zet zich in voor een koppeling tussen technologische en sociale vernieuwing, waardoor gewaarborgd is dat de werkomstandigheden van de werknemers verbeteren.

Versterking van de Europese industriële structuur vraagt om het volgende beleid:

- Het vergroten van de toegangsmogelijkheden van het midden- en kleinbedrijf tot de Europese markt.
- Versterking van de sectoren, waar produkten en diensten met een hoge toegevoegde waarde worden geproduceerd (kennisintensieve en geavanceerde produktie).
- Bevordering van samenwerking van Europese ondernemingen in onder andere de telecommunicatie en de vliegtuigindustrie.

- Economische herstructureringen treffen bepaalde bedrijfstakken en regio's in het bijzonder. Rekening houdend met de sociale gevolgen moet een geleidelijke inkrimping gepaard gaan met een hoogwaardig moderniseringsbeleid dat zich vooral richt op de sociaal-economische behoeften van de regio's zelf. Bij inkrimping van verouderde en verzwakte bedrijfstakken dient zoveel mogelijk te worden gezorgd voor vervangende werkgelegenheid in de betrokken regio's. Hierbij is van belang dat investeringen in kapitaalgoederen gecombineerd gaan met scholing van de beroepsbevolking.
- Het Europees Sociaal Fonds wordt vooral gebruikt voor grote projecten in de armere EG-landen. Hiernaast blijven mogelijkheden voor speerpunt-projecten in alle landen.
- Voor het dichterbij brengen van een 'sociale rechtvaardigheid in Europa' zal er een onderzoek worden gestart naar een andere financieringswijze van de sociale zekerheid in Europa.
- Op Europees niveau worden regels opgesteld met betrekking tot vijandige overnemingen van bedrijven. De Europese Commissie dient te waken tegen concurrentievervalsing als gevolg van overheidssteun aan het bedrijfsleven.

II.2.2 Bestrijding werkloosheid

Voor het terugdringen van werkloosheid is uitbreiding van het aantal arbeidsplaatsen noodzakelijk. Een belangrijke bijdrage hieraan kan geleverd worden door een internationaal gecoördineerd stimuleringsbeleid.

In EG-verband wordt gekomen tot een raamafpraak, waarbij de lidstaten zich sterk maken voor het via onderhandelingen met de organisaties van werkgevers en werknemers tot stand brengen van de 35-urige werkweek. Deze raamafpraak dient rekening te houden met uiteenlopende mogelijkheden en omstandigheden in afzonderlijke bedrijfstakken en sectoren van de economie. Een combinatie met verlenging van de bedrijfstijd is wenselijk, omdat deze de financiering van de arbeidstijdverkorting vergemakkelijkt en de mogelijkheden op herbezetting vergroot. De vrijgekomen arbeidstijd dient in arbeidsplaatsen te worden omgezet.

Naast arbeidstijdverkorting per week -in combinatie met verlenging van de bedrijfstijd- worden deeltijdarbeid, vervroegde uittreding alsmede andere vormen van flexibele pensionering, educatief verlof en andere vormen van herverdeling bevorderd. In samenhang met de herverdeling van arbeid wordt om-, her- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden met

kracht aangepakt. Een gericht arbeidsbemiddelings- en scholingsbeleid dient nieuwe tekorten op delen van de arbeidsmarkt te voorkomen.

Op Europees niveau wordt het georganiseerd overleg tussen organisaties van werknemers en werkgevers verder vorm gegeven. De Europese Commissie speelt hierbij een stimulerende rol. Europese raamafspraken ten behoeve van nationale CAO's op het gebied van arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden, scholing en sociale zekerheid en dergelijke moeten worden bevorderd. Er dient naar gestreefd te worden deze raamafspraken, waar mogelijk, te doen uitmonden in Europese CAO's.

De positie op de arbeidsmarkt van groepen met relatief hoge werkloosheidspercentages, zoals jongeren, vrouwen, migranten en gehandicapten, wordt verbeterd met projectsubsidies en een EG-richtlijn positieve actie. Daarbij dienen met nadruk ook quotaregelingen als beleidsinstrument te worden gehanteerd. De EG-fondsen voor scholing en werkgelegenheid dienen in prioriteit te worden gebruikt voor programma's in gebieden met een relatief hoge werkloosheid en relatief lage welvaart. Bij voorkeur worden programma's voor deze gebieden ontwikkeld waarin de verschillende EG-fondsen geïntegreerd kunnen worden aangewend.

Flexibele arbeidsrelaties, zoals tijdelijk werk, deeltijdarbeid, thuiscontracten of arbeid op afroep worden aan minimumvoorwaarden, gericht op gelijke behandeling als fulltime-werknemers inzake arbeidsrechtelijke bescherming en sociale zekerheid, gebonden.

In Europees verband dient het arbeidsrechtelijk beleid gericht te zijn op afschaffing van de nul-uurscontracten en contracten op afroep.

De regeringen binnen de gemeenschap dienen zich, in onderlinge samenwerking, in te spannen om vervangende werkgelegenheid te vinden voor werknemers wier arbeidsplaats verdwijnt als direct gevolg van de totstandkoming van de interne markt.

II.2.3 Sociaal Beleid

Het Europees sociaal beleid moet dienstbaar zijn aan het streven naar individuele economische verzelfstandiging van burgers. Het combineren van betaalde arbeid met zorg in de privé-sfeer wordt mogelijk gemaakt, met uitzicht op een goede pensioenvoorziening ook voor de vrouw. Deze doelstelling wordt ingevuld door de tenuitvoerlegging van de bestaande en komende Europese wetgeving met betrekking tot de gelijke behandeling van mannen en vrouwen inzake arbeidsvoorwaarden, sociale zekerheid en belastingen. Arbeidstijdverkorting, regelingen voor ouderschapsverlof en

een nieuwe Europese richtlijn kinderopvang zijn hiervoor vereist. Daarbij dient een combinatie van meer vooruitstrevende bestaande regelingen in EG-landen als model te worden gehanteerd. Op alle beleidsterreinen zullen actief maatregelen ontwikkeld worden die de zelfstandigheid en mobiliteit van ouderen en mensen met een handicap binnen een verenigd Europa garanderen. De EG-lidstaten ondertekenen het Sociaal Handvest van de Raad van Europa en de conventies van de ILO. De EG ontwerpt op basis van de normen, daarin neergelegd, een sociaal statuut waarin de grondrechten als die op arbeid, sociale zekerheid en scholing, alsmede op gelijke behandeling en non-discriminatie worden vastgelegd voor alle inwoners van de gemeenschap. Op basis van het handvest ontwikkelt de Commissie een witboek waarin naast de hiervoor genoemde beleidsvoornemens ook een regeling voor de informatie en consultatie van werknemers in Europese bedrijven in het algemeen en bij fusies in het bijzonder wordt opgenomen. Daarbij gaat het om faciliteiten en rechtsbescherming voor vakbondsactiviteiten in de ondernemingen, uitbreiding van de vertegenwoordigingsrechten op ondernemings- en concernniveau door de oprichting van ondernemingsraden ook over de grenzen van de lidstaten heen en consultatie van de ondernemingsraden voor alle belangrijke ondernemingsaangelegenheden, tijdig voordat besluiten genomen worden. Samenwerking in Europees verband van vakbonden en werkgeversorganisaties wordt bevorderd.

Europese regelgeving, die werknemers bescherming biedt, zal ook gelden voor economische activiteiten in de territoriale wateren (off-shore).

Ook op Europees niveau wordt, behalve naar verbetering van de zeggenschapsverhoudingen, gestreefd naar de collectieve deelneming door werknemers in het vermogen van bedrijven, tot stand te brengen in overleg met de vakbeweging.

De nog bestaande belemmeringen ten aanzien van het vrije verkeer van werknemers worden met voortvarendheid weggenomen.

II.2.4 Financieel-monetair beleid

Het op elkaar afstemmen van het monetaire beleid van de lidstaten via versterking van het Europees Monetair Stelsel (EMS) zal stapsgewijs moeten leiden tot een Economische Monetaire Unie met een Centrale Bank, die binnen een wettelijk kader zelfstandig optreedt, zonder alle bevoegdheden en taken van de nationale centrale banken over te nemen. Dit wettelijk kader garandeert de verantwoordingsplicht van de Centrale Bank aan de or-

ganen van de gemeenschap en controle op haar handelen.

Volledige toetreding van Groot-Brittannië tot het EMS op korte termijn is wenselijk. Instelling van een permanent crisismechanisme om instabiliteiten in de wisselkoersen snel en effectief te bestrijden is nodig. Het gebruik van de ECU als wettig betaalmiddel door particulieren en overheden wordt bevorderd.

De PvdA staat positief tegenover een vrij kapitaalverkeer in de landen van de EG, mits dit gepaard gaat met toezicht en controle op Europees niveau om speculatieve kapitaalbewegingen tegen te kunnen gaan en fraudebestrijding mogelijk te maken.

Bij de harmonisatie van de BTW dienen bepaalde vormen van arbeidsintensieve dienstverlening in het lage tarief te komen.

In Europees verband streeft de PvdA ernaar arbeid goedkoper te maken door het geleidelijk verlichten van de belasting op de factor arbeid.

II.2.5 Verkeer en vervoer

Het bevorderen van het openbaar vervoer en het selectief beperken van het particulier vervoer, in het bijzonder door middel van het variabel maken van autokosten, vormen de kernpunten van het door de PvdA voorgestane Europese vervoersbeleid. Het meer milieuvriendelijk transport via de spoorwegen en de binnenwateren wordt bevorderd. Landen als Portugal en Griekenland worden beter op het Europese infrastructuurnet aangesloten. De samenwerking tussen de nationale spoorwegen wordt uitgebreid. Deelname aan het TGV-project en een snelle (goederentrein-)verbinding zijn voor Nederland van groot belang. De uitvoering van deze projecten wordt afhankelijk gesteld van (Europese) milieu-effectrapportages.

De aanleg van nieuwe internationale autowegen dient te worden getoetst aan de mogelijkheid tot realisatie van een railverbinding als doeltreffend alternatief.

Voorts streeft de PvdA naar normering (opleidingseisen, rijtijden, et cetera) en fiscale harmonisatie (brandstofaccijnzen, motorrijtuigenbelasting et cetera) van de zich liberaliserende vervoersmarkt ten behoeve van het tot stand brengen van eerlijke concurrentieverhoudingen. Zo dient de controle op de naleving van de rij- en rusttijdenregelingen te worden verbeterd. Betaling voor het gebruik van de wegen geschiedt aan het land waarvan de weg is naar de mate van het gebruik. Daarbij mag geen onderscheid gemaakt worden tussen buitenlanders en ingezetenen.

De maximumsnelheid in Europa dient drastisch verlaagd te worden. Op de

handhaving dient intensieve en effectieve controle te worden uitgeoefend. De PvdA streeft daarbij naar een uniforme maximumsnelheid, die afgestemd is op de eisen van het milieu en de verkeersveiligheid.

Voor het vervoer van gevaarlijke stoffen (inclusief nucleaire) dient de Europese wetgeving te worden aangepast om de risico's van dit vervoer tot een minimum te beperken. De controle op de naleving van deze regels dient effectief te zijn. Er komt een onderzoek naar een communicatienetwerk met satelliet en zendapparatuur dat het registreren en volgen beoogt van het vervoer van gevaarlijke stoffen.

Er komt een Europese sloopregeling voor de binnenvaart.

Een grotere tariefconcurrentie in de luchtvaart wordt tot stand gebracht alsmede een vrijere toegang tot het Europese luchtnet. Vliegtarieven dienen dichter naar de reële marktprijzen te worden toegebracht. Daarbij moeten alle relevante kosten bij de vaststelling van deze tarieven worden betrokken. Er komt regelgeving voor het gebruik van het Europese lucht-ruim, waarin veiligheid in de lucht een belangrijk element moet zijn. De rol van Eurocontrol wordt versterkt. Ten einde de veiligheid van het Europese vliegverkeer te garanderen, worden de luchtverkeersleidingssystemen drastisch gemoderniseerd.

Europese zeehavens zullen, behoudens noodgevallen, niet toegankelijk zijn voor schepen waarop niet minimaal het Sociaal Handvest en/of het ILO-convent van toepassing is. Controle op naleving van deze bepalingen wordt verbeterd.

In EG-verband wordt ernaar gestreefd de ontwikkeling van de capaciteit van zee- en luchthavens (als afzonderlijke categorieën) zo veel mogelijk op elkaar af te stemmen.

II.2.6 Landbouw

De PvdA zal mede met het oog op de ontwikkeling van de landbouw in de ontwikkelingslanden, bij de herziening van het landbouwbeleid de prioriteit leggen bij het volgende:

- De kwaliteit van de landbouwproductie wordt verhoogd. Ecologisch verantwoorde productie, waaronder biologische en biologisch-dynamische bedrijfsvoering, wordt (ook financieel) bevorderd. Daarbij dient de nadruk te worden gelegd op goed milieubeheer, waarbij voorkomen moet worden dat biologische en biologisch-dynamische bedrijfsvoering duurzaam afhankelijk blijven van grote subsidies. Er worden heffingen ingevoerd op het gebruik van kunstmest, bestrijdingsmiddelen en pro-

- duktie-overschotten van dierlijk mest.
- Het prijsbeleid dient niet puur op de markt afgestemd te zijn teneinde sociaal niet aanvaardbare gevolgen te vermijden. De overproductie dient via produktiebeheersing (melk, suiker) en oppervlaktebeheersingsmaatregelen direct te worden aangepakt. De landbouwers die aan deze produktievermindering geen bijdrage leveren, dienen de kosten van deze overproductie zelf te dragen door middel van de superheffing en door bij voorbeeld de invoering van een hectare-heffing. Deze voorwaardelijke prijssteun krijgt een individueel karakter ten einde afwenteling op andere producenten en/of de consument te voorkomen.
 - Het stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van de biotechnologie dient plaats te vinden in een richting die bijdraagt aan onder andere:
 - * het verminderen van de overschotproductie;
 - * het bevorderen van efficiënte bedrijfsvoering in de landbouw waardoor produktie verminderd kan worden door een betere kosten/batenverhouding;
 - * het verbeteren van het milieu;
 - * het versterken van de positie van de landbouw in de Derde Wereld;
 - * het bevorderen van alternatieve toepassingsmogelijkheden van landbouwprodukten.
 - Werkenden in de landbouw hebben recht op een redelijk inkomen. Stabiele garantieprijzen en beperking van de produktie tot normale (ongesubsidieerde) afzet zijn nodig. Door aanvullende inkomensinstrumenten als bij voorbeeld de hectare-toeslag voor een beperkt aantal hectares per boer, dienen kleinere bedrijven beter te worden beschermd.
 - Het prijsbeleid wordt geleidelijk omgezet in een systeem van directe inkomstenstoeslagen voor kleinere bedrijven en voor bedrijven waar natuur- en landschapswaarde geproduceerd worden.
 - De positie van de jonge landbouwers wordt versterkt. Dit kan onder andere door verbetering van de bedrijfsbeëindigingsregeling voor oudere landbouwers die dan ook van toepassing dient te zijn voor de medewerkers op het bedrijf. De vrijkomende grond wordt gebruikt deels voor structuurverbetering en deels voor produktievermindering.
 - Produktierechten dienen niet vrij verhandelbaar te zijn. De toewijzing van vrijkomende produktierechten wordt gekoppeld aan een regionaal structuurbeleid waarbij kleinere, levensvatbare bedrijven en bedrijven die door bedrijfsopvolging in een overgangsfase verkeren, voorrang genieten, mits deze bedrijven voldoen aan de geldende milieunormen. Nagegaan moet worden in hoeverre inter-regionaal structuurbeleid door overheveling van produktierechten van sterke naar zwakke regio's in de

- EG plaats dient te vinden.
- De rechtspositie van de (meewerkende) boerin wordt verbeterd, zowel fiscaal als bij de toekenning van subsidies in het kader van het sociale en het structuurbeleid.
 - Er worden (bij voorkeur regionale) plannen ontwikkeld om de leefbaarheid van het platteland ook in de toekomst te verzekeren. Voor de plattelandsbevolking dient een redelijk welvaartsniveau gegarandeerd te worden. Ontvolking wordt mede daardoor tegengegaan.
 - De ontwikkeling van de landbouw moet plaatsvinden binnen de randvoorwaarden die natuur-, landschaps- en milieuzorg daaraan stellen. Alleen op die wijze blijft Europa een afwisselend landschap bieden, waarin flora en fauna tot hun recht komen.
 - Het percentuele aandeel van de industrie in de landbouwgarantie-uitgaven zal versneld terug moeten worden gedreven ten behoeve van de producent van landbouwproducten.
 - Er zullen eerlijke kansen geschapen moeten worden voor de agrarische productie in de Derde-Wereldlanden.

II.2.7 Milieu en welzijn dieren

Er komt wetgeving ter bestrijding van het gebruik van produktieverhogende middelen die schadelijk zijn voor het vee, het milieu en de volksgezondheid zoals het type voer, bestrijdingsmiddelen en hormonen. Er komt een goede wetgeving ter verbetering van het lot van dieren, waarbij de in 1988 in Zweden tot stand gekomen wetgeving als voorbeeld wordt gebruikt. De nu nog van toepassing zijnde methoden als legbatterijen, kistkalveren en andere dieronvriendelijke methoden dienen verboden te worden. Daarnaast dienen voor transport, handel en slacht betere welzijnsregels te worden ingevoerd, waarbij transport van levend vee zoveel mogelijk beperkt dient te worden. Deze regels worden aan strenge controle onderworpen. Toepassingen van de biotechnologie in de veeteelt moeten bijdragen tot verbetering van het welzijn van de dieren.

II.2.8 Bosbouw

De EG streeft naar een hogere mate van zelfvoorziening inzake de houtproductie. Het bebossen van uit produktie genomen landbouwgronden moet actief worden gestimuleerd. Het oppervlak natuurbos, waarin dus

geen enkele houtproductie plaatsvindt, zal worden uitgebreid. Er zal gezorgd worden voor zoveel mogelijk zelfregulatie in deze bossen, waarbij eventueel ook actief herintroductie van schakels in de voedselketen zal plaatsvinden. Daarvoor is het uitbouwen van het Europese bosbouwbeleid onontbeerlijk. Ook de herinrichting van bosgebieden die zijn aangetast door milieuverontreiniging en erosieprocessen zal deel uitmaken van het Europese bosbouwbeleid. Er komt een Europees fonds ten behoeve van de uitvoering in het kader van het (her-)bebossingsbeleid.

II.2.9 Visserij

Een verdere ontwikkeling van het EG-visserijbeleid is nodig gelet op het gebrek aan effectiviteit van het huidige beleid en de onrechtvaardige uitwerking ervan voor de kleine visser. Prioriteit wordt verleend aan een betere afstemming tussen de visbestanden en de vangstcapaciteit door sanering van de overcapaciteit, beperking van het motorvermogen en een betere verdeling van de vangstquota. Via een Europees licentiestelsel worden de lange-termijnbelangen van de visserij door de instandhouding van de visbestanden op basis van een ecologische benadering verzekerd. Daarbij is een betere Europese controle noodzakelijk.

Er komt een Europese regeling voor de kustvisserij die de kleine visser beschermt. Het beheer van de visstanden in Europese wateren zal ook worden afgestemd op regelingen voor bescherming van de bedreigde mariene fauna.

De EG dient rekening te houden met de ecologische gevolgen van de viskweek.

Waar quotering nodig is, zal deze gekoppeld moeten worden aan tonnage om ook de kleine vissers een rechtvaardig aandeel in de vangstmogelijkheden te geven.

II.3 EEN SCHOON EN OOK IN DE TOEKOMST LEEFBAAR EUROPA

II.3.1 Milieubeleid

Er wordt gestreefd naar het behoud van wezenlijke ecologische processen en systemen, het behoud van genetische verschillen en het verantwoord ge-

bruik van soorten en ecosystemen. Daartoe dienen de volgende maatregelen genomen te worden:

- Er komt wetgeving, die de uitstoot van gevaarlijke stoffen die de ozonlaag aantasten geleidelijk terugbrengt tot nul in uiterlijk het jaar 1995. Tevens dienen plannen te worden ontwikkeld die tot doel hebben in mondiaal verband de toename van het koolzuurgehalte in de atmosfeer te stoppen.
- Ten behoeve van onder meer het vergaand terugdringen van de zure regen wordt de luchtverontreiniging drastisch verminderd. Specifiek betekent dit het verminderen van de uitstoot van zwaveldioxyde, ammoniak, stikstofoxyde en vluchtige organische stoffen in het jaar 2000 met 80 procent (ten opzichte van 1980). De wetgeving met betrekking tot de luchtverontreiniging van motorvoertuigen wordt eerst vervolmaakt en daarna aangescherpt op basis van de best beschikbare of beschikbaar komende technologie.
- Er komt een Europese richtlijn bodemverontreiniging die de maximaal ecologisch toelaatbare fosfaat- en stikstofbelasting van de bodem vaststelt. Regionale concentratie van intensieve veehouderij dient te worden tegengegaan.
- De lozingsnormen bedoeld om de verontreiniging van het water tegen te gaan worden beter afgestemd op kwaliteitsdoelstellingen. In 1992 zijn er normen en kwaliteitsdoelstellingen gesteld voor alle 129 gevaarlijke stoffen op de zwarte lijst. Het dumpen van radio-actief afval en industriële afvalstoffen die op de zwarte en grijze lijsten van internationale dumpingsverdragen staan, alsmede het verbranden van chemisch afval op zee wordt verboden. De EG treedt toe tot de Conventie van Londen. De naleving van het olielozingsverbod wordt scherper gecontroleerd.
- Een gemeenschappelijke strategie voor afvalbeheer is nodig. Daarin staat het zoveel mogelijk voorkomen van afval centraal. Zoveel mogelijk moet worden voorkomen dat afval opgeslagen of verwerkt wordt buiten het land waar het geproduceerd wordt. Het storten van afval buiten de EG moet gebonden worden aan dezelfde stringente bepalingen als die welke in de gemeenschap worden toegepast. Er komt een Europese wetgeving voor probleemafval, zoals batterijen, oplosmiddelen en plastic afval. Er komt een Europees label voor 'schone produkten'. De productie van chemisch en radio-actief afval wordt actief verminderd. Het afval wordt in eigen land gecontroleerd en bovengronds opgeslagen.
- Met betrekking tot het op de markt brengen en gebruiken van gevaarlijke stoffen wordt er voorrang gegeven aan een regeling voor de 19.000 reeds op de markt zijnde stoffen die nog niet onder de bestaande wetgeving val-

len. Er wordt een Europees programma vastgesteld voor het testen en reguleren van bijzonder gevaarlijke chemische stoffen. Dumping vanuit de gemeenschap afkomstige chemische afvalstoffen in landen buiten de EG wordt verboden. Voor vervoer binnen de EG is voorafgaande toestemming nodig. Er komen veilig ingerichte aanlandingsplaatsen voor chemische, radio-actieve en andere gevaarlijke ladingen. De betreffende havens zullen moeten beschikken over voorzieningen voor mens- en milieuveilige opslag of vernietiging van dergelijke stoffen. Dit geldt ook voor overladen en aanvoer op andere plaatsen dan havens.

- De geluidsnormen worden geleidelijk verscherpt.
- Diensten ten behoeve van milieuvoorzieningen dienen in het lage BTW-tarief te komen.
- De richtlijn milieu-effectrapportage wordt aangescherpt. De richtlijn moet een regeling voor grensoverschrijdende inspraak gaan bevatten. Er dient een Europese commissie te worden ingesteld die de milieu-effectrapportage toetst.
- De controle op de uitvoering van het milieubeleid wordt verbeterd, onder andere door instelling van een Europese inspectiedienst.
- Er komt een richtlijn op de openbaarheid van milieu-informatie, waaronder begrepen een actieve informatieplicht van de overheid en een verplichting voor bedrijven tot openbaarmaking van voor het milieu relevante productie- en produktgegevens.
- Er komt een EG-richtlijn waarbij risico-aansprakelijkheid bij milieuschade geregeld wordt.
- De EG dient met de overige Europese landen tot vergaande milieu-afspraken, milieuwetgeving en technische ondersteuning te komen.
- Er zal vorm gegeven worden aan de eigen milieuverantwoordelijkheid van belangrijke doelgroepen als landbouw, bedrijven en elektriciteitscentrales. Zaken als de ontwikkeling van milieuzorgsystemen, milieuslaglegging en milieuboekhouding zullen daartoe Europees vertaald worden. Dit alles in goed overleg met die doelgroepen.
- Er komt een programma van maatregelen die rampzalige gevolgen van vervuiling en oneigenlijk gebruik van het milieu in de afgelopen decennia terugdringen.

II.3.2 Natuurbescherming

Bedreigde dier- en plantensoorten en natuurgebieden moeten beter worden beschermd. Er wordt naar gestreefd de belangrijkste natuurgebieden

binnen en buiten de EG onder internationale controle te brengen, te beginnen met de grensoverschrijdende natuurgebieden.

Er komt een habitat-richtlijn die tevens specifieke bepalingen bevat voor alle planten en dieren. De vogelrichtlijn wordt aangescherpt. Er wordt een begin gemaakt met het ontwikkelen van een Europees natuurstructuurplan dat leidt tot een netwerk van biologische reservaten. Er komt een Europese regeling voor de jacht die een gedragscode voor jagers en een verplichting voor een jachtexamen bevat.

II.3.3 Energiebeleid

Het energiebeleid in de EG richt zich op energiebesparing en de ontwikkeling van hernieuwbare en milieuvriendelijke energiebronnen. Het gebruik van fossiele energiebronnen wordt mede vanwege het broeikas-effect teruggedrongen.

De PvdA wijst het gebruik van kernenergie en daarmee de bouw van nieuwe kerncentrales op grond van de veiligheidsrisico's en afvalproblematiek af en streeft in Europees verband naar een snelle terugdringing van de afhankelijkheid van kernenergie. Er wordt een Europees plan voor de energievoorziening opgesteld. Hierin wordt onder andere aandacht besteed aan afstemming van investeringen in (nieuwe) elektriciteitscentrales en aan diversificatie van energie-import. Dit laatste kan bevorderd worden door verdere samenwerking met landen buiten de gemeenschap, waaronder Oosteuropese. Eventueel te leveren energie dient echter geproduceerd te worden volgens EG-milieurichtlijnen.

II.4 EEN VEILIG EUROPA IN EEN VEILIGER EN RECHTVAARDIGER WERELD

II.4.1 Internationale economische betrekkingen

De EG streeft naar verbetering van de internationale economische betrekkingen en een grotere liberalisatie van de wereldhandel. De vorming van een interne markt mag niet leiden tot meer handelsbeperkingen naar buiten toe. Bij de huidige onderhandelingsronde dienen de GATT-regels te worden aangepast. Subsiëring van de export van landbouwprodukten dient geleidelijk te worden afgeschaft. De mogelijkheid om de import en export van produkten die direct of indirect een bedreiging vormen voor het

milieu te verbieden dient te worden vergroot.

Aan de armste ontwikkelingslanden dienen meer mogelijkheden te worden geboden hun export te vergroten zonder dat daarbij wederkerigheid wordt gevraagd. De EG bevordert de totstandkoming van internationale overeenkomsten die de exportopbrengsten van met name de armste ontwikkelingslanden vergroten. Het algemeen stelsel van voorkeuren dient verder te worden verbeterd. Ontwikkelingslanden wier economische positie in sterke mate afhankelijk is van één of enkele produkten worden beschermd tegen dan wel gecompenseerd voor forse verminderingen van de afzet die het gevolg zijn van technologische of andere ontwikkelingen. De positie van multinationale ondernemingen zal aan een zeer kritische beschouwing worden onderworpen.

De EG verzet zich tegen een verdere verlenging van het Multi-Vezelakkoord.

Om invloed uit te oefenen op het beleid van multinationale ondernemingen dienen mede in het kader van de EG internationale gedragscodes te worden ontwikkeld. Deze dienen onder meer betrekking te hebben op het milieubeleid, op het sociale beleid en op regels te stellen aan de export van potentieel schadelijke produkten.

In IMF-verband (Internationale Monetaire Fonds) wordt gestreefd naar stabiele wisselkoersen. In de voorwaarden, waaronder IMF-financiering plaatsvindt, dienen milieukwaliteits- en duurzaamheidsaspecten te worden opgenomen.

Datzelfde geldt voor projecten waaraan de Wereldbank financiële steun verleent. Het beleid van het IMF en de Wereldbank ten aanzien van de schuldensanering en leningverstrekking aan de ontwikkelingslanden wordt ter discussie gesteld. In de IMF-voorwaarden wordt opgenomen het, mogelijk drastisch, verminderen van overmatige bewapeningsuitgaven.

De EG stelt een eigen plan op voor de oplossing van de schuldenproblematiek van de ontwikkelingslanden. Deze schulden moeten onder meer afgelost kunnen worden in ruil voor het onder internationaal beheer brengen van belangrijke natuurgebieden.

II.4.2 Ontwikkelingssamenwerking

Het EG-ontwikkelingsbeleid richt zich in de eerste plaats op de verbetering van de positie van de armsten in de ontwikkelingslanden. De eigen EG-hulp aan de Derde-Wereldlanden dient te worden opgevoerd tot 1 promille van het Bruto Gemeenschaps Produkt en dient ongebonden te zijn.

Afrika blijft voorlopig het continent dat de meeste directe hulp nodig heeft. De EG streeft naar het afsluiten van grondstoffenovereenkomsten ter stabilisatie van het prijsniveau en bevordert een goede werking van het UNCTAD-grondstoffenfonds. Het EG-stelsel voor de stabilisatie van exportopbrengsten van ontwikkelingslanden wordt verbeterd en uitgebreid, zodat ook niet-Lomé landen kunnen deelnemen. Ook de andere voordelen van de Lomé-overeenkomst moeten worden uitgebreid naar andere armste ontwikkelingslanden. Bij de verlenging van het Lomé-verdrag dient er in het verdrag een concrete armoedebestrijdingsparagraaf te worden opgenomen.

Bij de sanering van de Europese landbouwoverschotten -onder meer leidend tot hogere voedselprijzen- moeten extra middelen worden vrijgemaakt voor voedselsubsidies ten behoeve van de armste bevolkingsgroepen in de Derde Wereld.

Het voedselhulpbeleid van de gemeenschap dient te worden afgestemd op de behoeften van de ontwikkelingslanden. Noodhulp blijft in elk geval noodzakelijk in het geval van door mensen of natuur ontstane rampen. Voor het overige wordt de voedselhulp ingepast in en met een voor een ontwikkelingsland, dat daarom vraagt, te ontwerpen voedselstrategie.

De extra aandacht van de gemeenschap voor de frontlijnstaten in Zuidelijk Afrika wordt opgevoerd om deze landen minder afhankelijk te maken van het apartheidregime en minder kwetsbaar te laten zijn voor de ontwrichtingspolitiek van Zuid-Afrika. Daarnaast dient de EG aparte hulpprogramma's te ontwikkelen voor de door hongersnood en armoede bedreigde bevolkingen van Zuidoost-Azië. De gemeenschap dient de hulp aan vluchtelingen in de Derde Wereld voort te zetten, onder meer door de financiering van terugkeerprogramma's.

Vrouwen dienen nadrukkelijker dan voorheen volledig bij de opzet en uitvoering van het ontwikkelingsbeleid betrokken te worden. Daartoe dienen vooral de van het beleid te verwachten effecten op vrouwen onderzocht te worden.

De ontwikkelingshulp zal aan duurzaamheids- en ecologische kwaliteitseisen moeten voldoen. Internationale overeenkomsten moeten worden afgesloten om internationaal opererende ondernemingen zich te doen houden aan strenge milieu-eisen.

In het kader van het ontwikkelingsbeleid van de EG zal ruim aandacht worden gegeven aan milieumaatregelen, zoals bescherming van tropische regenwouden, Antarctica, bosbouw, bestrijding van woestijnvorming, beter waterbeheer, bevordering van milieuvriendelijke landbouw en energieopwekking, bescherming van soorten en rassen en het bevorderen van natio-

nale milieubeheer-strategieën.

Er komt wetgeving die de import van tropisch hout aan banden legt. Grote projecten en programma's zijn onderhevig aan milieu-effectrapportage. Aangezien de ontwikkeling van landen in de Derde Wereld niet los gezien kan worden van de economische structuren in Europa, zullen projecten en activiteiten die erop gericht zijn deze structuren duidelijk te maken en in het voordeel van de Derde Wereld te veranderen, moreel en financieel ondersteund worden.

De infrastructuur in de ontwikkelingslanden zou aanzienlijk verbeterd kunnen worden als productie uit die landen betere kansen kreeg op de Europese markt. Hiertoe worden in de EG projektsubsidies vervangen door inkomenssubsidies.

De EG zet zich in voor het spoedig in werking treden van het VN-Zeerechtverdrag.

II.4.3 Oost-West

De komende vijf jaar zal de gemeenschap de betrekkingen met de landen in Oost-Europa uitbreiden. Doel is het tot stand brengen van afspraken over vergroting van de exportmogelijkheden, uitwisseling van technologie, meerjarenafspraken over het tegengaan van grensoverschrijdende milieuaantasting, coördinatie op het terrein van de internationale economie, cultuuruitwisseling, de bevordering van een vrij verkeer van personen mede gericht op uitbreiding van het toerisme, informatie-uitwisseling en over de mensenrechten. De Europese Politieke Samenwerking (EPS) coördineert de politieke aspecten van deze uitgebreidere samenwerking. De Commissie krijgt een ruime opdracht bij de uitvoering van de akkoorden tussen de EG en de Oosteuropese landen. Ook op het niveau van het Europees Parlement worden de betrekkingen uitgebreid.

De COCOM-lijst wordt zoveel mogelijk uitgedund om ook op het gebied van de technologie verdere samenwerking mogelijk te maken.

II.4.4 Zuid-Afrika

De lidstaten dienen zo snel mogelijk maatregelen te nemen ter uitvoering van en controle op het pakket van maatregelen, waartoe zij in september 1985 gezamenlijk besloten hebben.

Om verdere verhoging van de druk op het apartheidsregime mogelijk te

maken dient de EG, in het licht van het streven naar een volledige boycot van Zuid-Afrika, de volgende maatregelen te nemen:

- strikte naleving van het VN-embargo op wapens door vaststelling van een lijst van hetgeen onder wapens, paramilitaire en gevoelige produkten valt;
- uitvoering van het olie-embargo, waarbij ook de in de vrije handel circulerende olie wordt betrokken;
- verificatie van de naleving van het verbod op samenwerking op nucleair gebied in het kader van het EURATOM-verdrag;
- een volledig embargo op invoer van Zuidafrikaanse steenkool, alsmede het opzetten van controle-mechanismen ten aanzien van het ijzer- en staalembargo;
- uitbreiding van het verbod op gouden munten tot de invoer van onbewerkt goud;
- een verbod op de import van diamanten;
- een uniforme regeling met betrekking tot een investeringsstop;
- het verbreken van de luchtlijnen;
- het stopzetten van leningen. Gelijktijdig zet de EG zich in voor een volledig handelsembargo tegen Zuid-Afrika op basis van een besluit van de Veiligheidsraad;
- het tegengaan van het in Zuidafrikaanse militaire dienst treden van EG-onderdanen;
- verbieden van cultuur- en sportuitwisselingen met Zuid-Afrika;
- het geven van politieke en humanitaire steun aan ANC, UDF en COSATU.

Op Europees niveau dienen 'diplomatieke' betrekkingen te worden onderhouden met organisaties die de zwarte bevolking van de republiek Zuid-Afrika vertegenwoordigen.

Bij het uitblijven van verdere maatregelen van de EG tegen Zuid-Afrika treft Nederland eenzijdig sanctiemaatregelen.

II.4.5 Centraal-Amerika

De volkeren van Centraal-Amerika hebben recht op zelfbeschikking. De EPS en de EG dienen er bij de Verenigde Staten op aan te dringen, hun samenwerking van de recente vredesinitiatieven (Plan-Arias) te staken. De EG versterkt de economische samenwerking met de Centraalamerikaanse Gemeenschappelijke Markt en geeft deze handelsvoordelen. Dit wordt gecombineerd met een ontwikkelingsbeleid gericht op landhervorming, onderwijs en woningbouw.

II.4.6 Midden-Oosten

De EPS ondersteunt het streven naar een internationale vredesconferentie. Uitgangspunten daarbij dienen te zijn het recht op veilige en erkende grenzen voor Israël en zijn buurstaten en de totstandkoming van een zelfstandige Palestijnse staat. Daarvoor is nodig dat Israël zich terugtrekt uit de bezette gebieden, waarbij grenscorrecties in onderling overleg mogelijk zijn, dat Israël en de PLO elkaar wederzijds erkennen en dat de PLO en de Arabische buurstaten aan de onderhandelingen deelnemen. De EPS draagt bij aan een eventuele vredesregeling door deelname van EG-lidstaten aan een eventuele VN-vredesmacht en door het instellen van een economisch hulpprogramma. De EPS en de EG-lidstaten moeten bereid zijn ook bij regelingen voor andere conflicten in deze regio een dergelijke bijdrage te leveren. Bestaande associatieverdragen tussen de EG en landen in de regio bieden een waardevolle mogelijkheid tot beïnvloeding door de EG van betrokken landen door middel van het treffen van sancties.

Ter bevordering van de vrede tussen Irak en Iran verplichten de EG-landen zich geen wapens en/of strategische goederen aan Irak of Iran te leveren. Het gebruik van chemische wapens dient absoluut te worden veroordeeld. De EPS en de EG-lidstaten zetten zich in voor de respectering van de mensenrechten in het gehele Midden-Oosten.

II.4.7 Conflicten in EG-landen

In EG-verband wordt in nauw overleg met alle betrokkenen meegedacht en meegewerkt aan oplossingen voor conflicten in EG-landen.

II.4.8 Mensenrechten

Bij schendingen van de mensenrechten door de overheid, of door de overheid getolereerd, moeten zowel politieke als economische maatregelen overwogen worden. Eén van de leden van de Europese Commissie dient specifieke verantwoordelijkheid te dragen voor het mensenrechtenbeleid van de gemeenschap en nauwgezet het toezicht op en de rapportage over mensenrechten in het kader van de VN te volgen. De EPS dient ook een mensenrechtenbeleid te ontwikkelen dat op deze uitgangspunten gebaseerd is, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de mensenrechtensituatie binnen de EG. De EG bevordert het respect voor universeel geldende

mensenrechten in ontwikkelingslanden via een voortdurende dialoog en via hulp, ook aan niet-gouvernementele organisaties. In ontwikkelingsprogramma's en samenwerkingsovereenkomsten, zoals het Lomé-verdrag, wordt het belang van de eerbiediging van mensenrechten voor sociaal-economische ontwikkeling beklemtoond.

II.4.9 Uitbreiding

Verzoeken om toetreding tot de EG kunnen slechts overwogen worden als het gaat om democratische rechtsstaten. Aan uitbreiding dient aanpassing van de besluitvormingsprocedures binnen de EG vooraf te gaan. Toetreding vereist unanieme goedkeuring van de lidstaten. Kandidaat-lidstaten dienen het totaal van de gemeenschappelijke verworvenheden te accepteren. EVA-landen krijgen voorrang. Op initiatief van de socialistische en sociaal-democratische partijen binnen de EG worden verkennende besprekingen aangegaan met de zusterpartijen uit de EVA-landen.

II.4.10 Vervallen lidmaatschap

De EG dient alle beschikbare middelen te gebruiken om te komen tot herstel van de democratie indien in een van de lidstaten de democratische rechten buiten werking gesteld zijn. Eventuele verdragswijziging om te komen tot uitsluiting van een lidstaat moet niet worden uitgesloten.

VERKLARENDE WOORDENLIJST BIJ HET EUROPEES VERKIEZINGSPROGRAMMA

ACP-landen:

In hoofdzaak voormalige koloniën van EG-landen in Afrika, het Caraïbisch gebied en de Pacific waarmee de EG via het zogenaamde Lomé-verdrag speciale ontwikkelingsrelaties onderhoudt

Algemeen stelsel van voorkeuren (Algemeen preferentieel stelsel):

Samenstel van handelsmaatregelen bedoeld om industrieproducten uit ontwikkelingslanden gunstiger invoermogelijkheden te bieden

Associatieverdragen:

Verdragen waarin het verkeer van personen, diensten en produkten tussen de EG en een bepaald niet EG-land wordt geregeld

BNP:

De waarde van het totaal aan goederen en diensten dat in een bepaald land wordt gemaakt

COCOM-lijst:

Lijst van gevoelige produkten, die niet naar Oostblok-landen uitgevoerd mogen worden

Conventie van Londen:

Overeenkomst ter stopzetting van dumping van radio-actief afval in zee

Conversie:

Het omschakelen van de produktie van defensiematerieel naar produktie van goederen voor burgergebruik

ECU:

European Currency Unit (Europese rekeneenheid)

EG-verblijfstitel:

Verblijfsvergunning geldig voor alle EG-landen

EMS:

Europese Monetaire Samenwerking

EPS:

Europese Politieke Samenwerking
Samenwerkingsverband tussen de ministers van Buitenlandse Zaken gericht op de coördinatie van het nationale buitenlandse beleid van de EG-lidstaten

EURATOM:

Europese Gemeenschap voor Atoom Energie
Samenwerkingsovereenkomst tussen EG-landen inzake het civiel gebruik van nucleaire energie

Eurocontrol:

Europees luchtverkeersleiderscentrum

Europese Akte:

In 1987 tot stand gekomen aanvulling op het EG-verdrag, die voorziet in voltooiing van een gemeenschappelijke interne markt in 1992 en in veelvuldiger besluitvorming bij gekwalificeerde meerderheid in plaats van eenstemmigheid. Voorts geeft de Akte een bescheiden aanzet tot een versterking van de bevoegdheden van de Europese Commissie en het Europees Parlement

Europese Commissie:

Dagelijks Bestuur van de EG

EVA:

Europese Vrijhandels Associatie

GATT:

General Agreement on Tariffs and Trade

Gekwalificeerde meerderheid:

Meerderheid die niet alleen uit de helft + 1 van het aantal lidstaten moet bestaan, maar ook op een bepaalde manier moet zijn samengesteld (o.a. met een minimum aantal grote EG-landen)

ILO:

Internationale Arbeids Organisatie

IMF:

Internationale Monetaire Fonds

Interne markt 1992:

De doelstelling tegen eind 1992 één markt op het grondgebied van de EG-lidstaten te verwezenlijken waar goederen en diensten zich vrij kunnen bewegen.

Lomé-landen:

Zie ACP-landen

Multi-vezelakkoord:

Overeenkomst waarin de import van textielprodukten uit voornamelijk ontwikkelingslanden in de EG ten aanzien van omvang en prijs wordt geregeld

Raad van Europa:

Europese instelling op het gebied van onder meer cultuur, mensenrechten, onderwijs en justitie waarbij thans 21 Europese landen zijn aangesloten

Raad van Ministers:

Officiële bijeenkomst van de ministers van de EG-lidstaten (bij voorbeeld van Economische Zaken)

Structuurfondsen:

EG-fondsen voor regionaal en sociaal beleid

Superheffing:

Heffing die boeren moeten betalen als meer melk wordt geproduceerd dan door de EG-landbouwministers is overeengekomen

TGV:

Train à Grande Vitesse

UNCTAD:

VN-conferentie inzake handel en ontwikkeling

WEU:

West-Europese Unie

World Conservation Strategy:

Samenstel van maatregelen, die er op gericht zijn spaarzaam om te gaan met schaarse grondstoffen, met hernieuwbare energie bronnen, en dergelijke

